

УДК 37.013.42:7.05:004

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-2-36>**Оксана ПАСЬКО,***orcid.org/0000-0002-0729-5521*

кандидат педагогічних наук, доцент,

*провідний науковий співробітник відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих
Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України
(Київ, Україна) Paskoo012218@gmail.com***Марія КРАВЧЕНКО,***orcid.org/0009-0002-4036-1743*

доцент кафедри дизайну

*Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
(Київ, Україна) 997maria.k@gmail.com*

РОЛЬ ДИЗАЙНУ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ Й ФОРМУВАННІ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ТА ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті досліджується роль дизайну у розвитку творчої особистості та формуванні наукового мислення обдарованої молоді в умовах неперервної освіти та цифрового освітнього простору. Здійснено термінологічний аналіз поняття «дизайн» як багатокомпонентного феномену, що поєднує естетику, технологію та наукове пізнання. Показано, що у науковій літературі дизайн трактується не лише як сфера художньо-практичної діяльності, а як спосіб мислення, який формує здатність до генерації нових ідей, критичного аналізу й інноваційного пошуку.

Особливу увагу приділено неперервності освітнього процесу, в якому дизайн постає наскрізним чинником розвитку – від перших дитячих творчих проявів, позашкільної діяльності та навчання у закладах загальної середньої освіти до професійної підготовки у вищій школі та інтеграції у цифрове середовище. Обґрунтовано, що саме неперервна освіта створює умови для гармонійного поєднання творчих і наукових складових особистості, забезпечуючи формування компетентностей, необхідних для інноваційної діяльності в сучасному суспільстві.

Цифрове освітнє середовище розглянуто як простір, у якому дизайн набуває нових функцій: стає засобом інтеграції креативності з дослідницькою діяльністю, візуалізації результатів, організації міждисциплінарної комунікації. Використання мультимедійних технологій, інтерактивних платформ і віртуальних інструментів створює нові можливості для розвитку креативних і дослідницьких навичок, формуючи основу наукового мислення обдарованої молоді.

На основі аналізу наукових джерел зроблено висновок, що дизайн виступає універсальним освітнім ресурсом, який забезпечує цілісний розвиток особистості, поєднуючи естетичний і когнітивний виміри. Визначено перспективи інтеграції дизайну в усі рівні неперервної освіти як ефективної стратегії формування інноваційного потенціалу суспільства.

Ключові слова: дизайн, творча особистість, наукове мислення, обдарована молодь, неперервна освіта, цифрове освітнє середовище, креативність, інноваційний потенціал.

Oksana PASKO,*orcid.org/0000-0002-0729-5521*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

*Leading Research Fellow at the Department of Innovative Technologies in Gifted Education**Institute of Gifted Child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine**(Kyiv, Ukraine) Paskoo012218@gmail.com***Mariia KRAVCHENKO,***orcid.org/0009-0002-4036-1743*

Associate Professor at the Department of Design

*Open International University of Human Development "Ukraine"**(Kyiv, Ukraine) 997maria.k@gmail.com*

THE ROLE OF DESIGN IN THE DEVELOPMENT OF CREATIVE PERSONALITY AND THE FORMATION OF SCIENTIFIC THINKING OF GIFTED YOUTH IN THE CONTEXT OF LIFELONG EDUCATION AND THE DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article examines the role of design in the development of a creative personality and the formation of scientific thinking of gifted youth in the context of lifelong education and the digital educational environment. A terminological

analysis of the concept of “design” is carried out, considering it as a multidimensional phenomenon that integrates aesthetics, technology, and scientific cognition. It is shown that in scientific literature design is interpreted not only as a field of artistic and practical activity but also as a way of thinking that shapes the ability to generate new ideas, perform critical analysis, and engage in innovative search.

Special attention is paid to the continuity of the educational process, in which design acts as a cross-cutting factor of development – from early childhood creative manifestations, extracurricular activities, and schooling to professional training in higher education and integration into the digital environment. It is substantiated that lifelong education creates conditions for the harmonious combination of creative and scientific components of the individual, ensuring the formation of competencies necessary for innovative activity in modern society.

The digital educational environment is considered as a space where design acquires new functions: becoming a means of integrating creativity with research activities, visualizing results, and organizing interdisciplinary communication. The use of multimedia technologies, interactive platforms, and virtual tools creates new opportunities for the development of creative and research skills, forming the foundation of scientific thinking in gifted youth.

Based on the analysis of scientific sources, it is concluded that design acts as a universal educational resource that ensures the holistic development of the individual by combining aesthetic and cognitive dimensions. The prospects for integrating design into all levels of lifelong education are defined as an effective strategy for shaping the innovative potential of society.

Key words: design, creative personality, scientific thinking, gifted youth, lifelong education, digital educational environment, creativity, innovative potential.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація суспільства актуалізує необхідність переосмислення ролі освіти у розвитку молодого покоління. Особливої ваги набуває питання формування творчої особистості та наукового мислення обдарованої молоді, адже саме вони визначають інноваційний потенціал країни та її конкурентоспроможність у глобальному просторі. У сучасних умовах ці процеси доцільно розглядати в контексті неперервної освіти, яка забезпечує послідовність і цілісність розвитку особистості від перших творчих проявів у дитинстві до професійної підготовки у вищій школі та інтеграції у цифрове середовище.

У цьому процесі ключове місце належить дизайну. Він не обмежується сферою художньо-практичної діяльності, а виступає інтегративним чинником, що поєднує естетичний, технологічний і когнітивний виміри розвитку. Дизайн слугує каталізатором креативності, стимулює пошук нових ідей, забезпечує розвиток уяви й здатності до створення оригінальних рішень. Водночас дизайнерська діяльність ґрунтується на аналітичному підході, що формує навички критичного мислення, логічної аргументації та дослідницької рефлексії. Поєднання цих компонентів створює умови для гармонійного розвитку як творчих, так і науково-пізнавальних здібностей.

Цифрове освітнє середовище значно розширює можливості дизайну у вихованні обдарованої молоді. Використання мультимедійних технологій, інтерактивних платформ і віртуальних інструментів створює нові форми комунікації та пізнання, які інтегрують індивідуальну творчу активність із науково-дослідницькими практиками. Саме в поєднанні неперервної освітньої траєкторії та цифрових ресурсів дизайн трансфор-

мується на потужний освітній інструмент, здатний забезпечувати цілісний розвиток особистості у єдності творчості й наукового мислення.

Аналіз досліджень. Проблемам становлення й розвитку дизайн-освіти в Україні та світі присвячено праці Є. Антоновича, О. Бойчука, М. Гізе, В. Даниленка, Ю. Легенького, С. Лінди, В. Прусака, Г. Ріда, В. Томашевського, О. Фурси, А. Чебікіна. Теоретичні аспекти дизайну як чинника культурологічного та естетичного розвитку розкрито в роботі Ю. Легенького, де акцент зроблено на взаємозв'язку дизайну, культури та суспільних трансформацій (Легенький, 2000). Питання сутності поняття «дизайн» та його різновидів аналізує А. Король, визначаючи специфіку цього феномену у системі сучасної освіти (Король, 2012).

У дослідженнях Н. Колеснік, О. Поліщук і Н. Краснової увага зосереджена на професійній підготовці здобувачів вищої освіти засобами дизайну, де підкреслюється важливість інтеграції практичних і теоретичних компонентів (Колеснік, Поліщук, Краснова, 2020).

Актуальні стратегії формування креативних навичок у майбутніх фахівців з дизайну висвітлює Л. Коваль, яка наголошує на ролі цифрового середовища у розвитку творчих здібностей (Коваль, 2024).

Сучасні тенденції розвитку наукової освіти й використання STEAM-підходів у роботі з обдарованою молоддю розглядає Л. Горбань, звертаючи увагу на вплив інноваційних методів на навчальний процес (Горбань, 2023).

Питання модернізації інформаційно-освітнього середовища для розвитку наукового мислення школярів Малої академії наук висвітлено у публікації В. Тиценка, де наголошується на важливості цифрових засобів та інтерактивних форм роботи (Тищенко, 2025).

У сучасному науковому дискурсі значне місце займає питання поєднання творчої та дослідницької діяльності у процесі підготовки дизайнерів, що розглядається у наукових працях О. Пасько (Пасько, 2023).

М. Кирієнко обґрунтовує, що підготовка майбутніх дизайнерів до використання мультимедійних технологій відкриває нові можливості для інтеграції художнього та аналітичного мислення, забезпечуючи формування наукової культури та дослідницьких компетентностей (Кирієнко, 2023).

М. Кравченко доводить, що застосування дизайн-мислення в освітньому процесі сприяє розвитку інноваційного потенціалу, критичного й проблемного мислення здобувачів освіти, поєднуючи креативність із науковим підходом (Кравченко, 2024).

Загалом аналіз наукових джерел свідчить, що проблема інтеграції дизайну в процес розвитку творчої особистості та формування наукового мислення залишається актуальною. Водночас потребують подальшого уточнення механізми реалізації цих підходів у цифровому освітньому просторі, орієнтованому на потреби обдарованої молоді.

Метою статті є розкриття ролі дизайну у розвитку творчої особистості та формуванні наукового мислення обдарованої молоді в умовах неперервної освіти, а також обґрунтування потенціалу інтеграції дизайнерської діяльності й цифрових технологій як чинників забезпечення цілісного та послідовного розвитку креативних і дослідницьких компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчої особистості й формування наукового мислення обдарованої молоді варто розглядати у контексті неперервної освіти, де дизайн виступає інтегративним і наскрізним чинником. Його роль полягає у забезпеченні цілісного освітнього процесу, що охоплює всі етапи розвитку – від перших дитячих творчих проявів до професійної підготовки у закладах вищої освіти та інтеграції у цифрове освітнє середовище.

Поняття «неперервної освіти» у сучасній науковій літературі визначається як процес безперервного особистісного й професійного розвитку, що охоплює всі етапи життя людини – від раннього дитинства до післядипломної підготовки й самоосвіти. Її головною метою є забезпечення цілісності освітнього шляху, де кожен наступний рівень не лише поглиблює знання та вміння, а й інтегрує попередній досвід у нові контексти (Биков, Бузов, 2021).

У сфері дизайну неперервна освіта має особливе значення, адже сама природа цієї діяльності

ґрунтується на постійному оновленні знань, експерименті та креативному пошуку. Дизайнерська практика динамічно змінюється під впливом технологій, культурних тенденцій і соціальних потреб. Тому підготовка майбутніх фахівців з дизайну має бути побудована як безперервний процес: від розвитку творчих здібностей у дитинстві – через позашкільну й шкільну освіту – до формування професійних компетентностей у закладах вищої освіти й подальшої самоосвіти.

Ефективність неперервної освіти в дизайні проявляється в тому, що вона:

- забезпечує поступовість розвитку – від елементарних творчих дій (малювання, моделювання) до складних професійних завдань;
- формує цілісність світогляду – поєднує художні, наукові та технологічні складові;
- адаптує до змін та дозволяє майбутньому дизайнеру вчасно реагувати на виклики цифровізації й глобалізації;
- розвиває інноваційність, що є постійною взаємодією з новими середовищами та технологіями і активізує креативне й наукове мислення (Кравченко, 2024; Пасько, 2021).

Неперервна освіта у сфері дизайну є не лише освітньою моделлю, а й умовою професійної й особистісної самореалізації, що забезпечує інтеграцію творчості й наукового мислення обдарованої молоді.

У науковій літературі поняття «дизайн» визначається як багатовимірний феномен, що інтегрує художні, технологічні та пізнавальні складові. Він не обмежується створенням предметів чи візуальних образів, а формується як спосіб мислення, що поєднує уяву, асоціативність і здатність до генерації нових ідей (Король, 2012).

Ю. Легенький розглядає дизайн у культурологічному й естетичному аспекті, підкреслюючи його роль як чинника формування гармонійної взаємодії людини й середовища (Легенький, 2000).

Л. Коваль доводить, що формування творчих навичок є результативним тоді, коли освітній процес поєднується з практичними завданнями, реалізованими за допомогою цифрових технологій (Коваль, 2024).

Перші кроки у розвитку творчої особистості здійснюються ще у дошкільному віці. Дитина проявляє креативність через малювання, конструювання, гру з формами та кольорами. Усі ці початкові дії поєднують емоційне й естетичне сприйняття з елементарними навичками аналізу та прогнозування результату, що закладає основи дизайнерського мислення. Подальший розвиток забезпечує позашкільна освіта, де відбувається

перехід від спонтанних творчих дій до цілеспрямованої роботи. Тут формується дослідницький підхід, який готує ґрунт для інноваційного пошуку (Горбань, 2023).

У закладах загальної середньої освіти дизайн інтегрується у навчальний процес як засіб розвитку креативності та критичного мислення. Використання проєктного методу, цифрових інструментів і елементів дизайн-мислення дозволяє поєднувати творчу діяльність із набуттям дослідницьких компетентностей.

Як показують дослідження В. Бикова та О. Бузова, цифрове навчальне середовище висуває нові вимоги до здобувачів освіти, формуючи в них здатність до самостійного пошуку, критичного аналізу й інноваційної діяльності (Биков, Бузов, 2021).

У закладах вищої освіти дизайн постає як цілісна освітня й професійна сфера. У дисертації О. Пасько обґрунтовано, що методика пошукового макетування формує навички аналізу, синтезу та експериментальної перевірки ідей, сприяючи розвитку наукової культури й креативного мислення (Пасько, 2021).

М. Кирієнко у своєму дослідженні наголошує на значенні мультимедійних технологій у підготовці дизайнерів, підкреслюючи, що вони інтегрують творчі та дослідницькі компоненти й сприяють формуванню наукової культури молоді (Кирієнко, 2023).

У свою чергу М. Кравченко доводить ефективність дизайн-мислення як стратегії розвитку критичного й проблемного мислення, що забезпечує поєднання креативності з науковим аналізом (Кравченко, 2024).

Тому аналізуючи можна висловити, що дизайн у неперервній освіті постає як стратегічний напрям розвитку. Його унікальність полягає в поєднанні естетики, креативності та науковості, що забезпечує гармонійний розвиток особистості. В умовах глобальних трансформацій і цифровізації дизайн стає універсальним ресурсом інтеграції традиційних і цифрових форм навчання, поєднуючи індивідуальне й колективне, творче й дослідницьке. А також дозволяє виховувати мобільних, конкурентоспроможних і інноваційно орієнтованих фахівців, здатних відповідати на виклики сучасного суспільства.

Попри значний потенціал, впровадження дизайну у неперервну освіту стикається з проблемами. І до них відносяться: матеріально-технічні обмеження, нерівність доступу до цифрових ресурсів, і недостатня підготовка педагогів (Горбань, 2023; Легенький, 2000).

Водночас перспективи розвитку є надзвичайно широкими: створення креативних лабораторій, інноваційних платформ і дизайн-центрів для обдарованої молоді, інтеграція в міжнародні STEAM-практики та застосування новітніх методів (Пасько, 2021).

На нашу думку, роль дизайну в неперервній освіті ще не повністю реалізована, особливо в аспекті формування наукового мислення обдарованої молоді. Досі спостерігається переважання художньо-практичного компонента, тоді як дослідницький та аналітичний виміри потребують суттєвого підсилення. Саме інтеграція дизайну як способу мислення, що поєднує творчість і науку, може стати ключовим фактором модернізації сучасної освіти.

Пропонується розвивати дизайн-освіту не лише в межах мистецьких чи технічних спеціальностей, а й ширше як універсальний освітній ресурс, здатний впливати на гуманітарні, природничі та соціальні дисципліни. В умовах цифрового середовища дизайн може виконувати функцію міждисциплінарного мосту: з одного боку – стимулювати креативність і пошукову активність, а з іншого – формувати навички аналізу, систематизації та інноваційного мислення.

Вбачаємо перспективним створення освітніх програм і курсів, спрямованих на розвиток так званого «дизайн-дослідницького мислення». Воно передбачає, що дизайн не зводиться до прикладної візуальної діяльності, а стає інструментом наукового пошуку, здатним формувати нові моделі бачення проблеми та її розв’язання. Такий підхід може підвищити ефективність підготовки обдарованої молоді, поєднуючи індивідуальну креативність із колективною проєктною роботою.

Водночас вважаємо, що важливим завданням сучасної освіти є створення умов, у яких дизайн виступатиме інтегратором не лише знань і навичок, а й цінностей: естетичних, наукових і соціальних. У перспективі це сприятиме формуванню покоління молодих фахівців, здатних діяти в умовах глобальних викликів, пропонуючи інноваційні рішення, що поєднують красу, функціональність і наукову обґрунтованість.

Висновки. Дизайн у системі неперервної освіти постає наскрізним чинником розвитку обдарованої молоді, що забезпечує поєднання творчості й науки, естетики й аналітики, традиційних та цифрових підходів. На ранніх етапах він формує основи креативності й дослідницького мислення, у шкільному навчанні сприяє розвитку критичності та проєктної культури, у закладах вищої освіти забезпечує становлення професійних і дослідницьких компетентностей, а в цифро-

вому середовищі відкриває нові можливості для інноваційної діяльності.

Перспективи подальшого розвитку пов'язані з підготовкою педагогів, здатних інтегрувати дизайн і сучасні технології у навчальний процес, а також зі створенням креативних лабораторій, освітніх

платформ та міждисциплінарних середовищ, які сприятимуть синтезу творчих і наукових практик. Це дозволить забезпечити гармонійний розвиток особистості та формування наукового мислення обдарованої молоді, що відповідає актуальним потребам і викликам сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю. Цифрове навчальне середовище: нові технології та вимоги до здобувачів знань. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Т. 84, № 4. С. 1–20.
2. Бондаренко Н., Пасько О. Особливості підготовки майбутніх фахівців дизайну у закладах вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Т. 61, ч. 1. С. 58–63.
3. Горбань Л. Сучасні інновації та тренди в науковій освіті обдарованих учнів. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2023. № 1(30). С. 72–78.
4. Кириєнко М., Пасько О. Психологічні аспекти, які впливають на готовність майбутніх дизайнерів до творчості. Молодь, освіта, наука та мистецтво : матеріали наук.-практ. конф. (Умань, 23–24 листопада 2023 р.). Умань, 2023. С. 110–113.
5. Коваль Л. М. Стратегії формування креативних навичок у підготовці майбутніх фахівців з дизайну. Наука і техніка сьогодні. 2024. Вип. 2 (30). С. 574–584.
6. Колесник Н. Є., Поліщук О., Краснова Н. Професійна підготовка здобувачів вищої освіти засобами дизайну. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2020. Вип. 1 (46). С. 49–53.
7. Король А. Сутність поняття дизайн і його види. Молодь і ринок. 2012. № 4. С. 140–145.
8. Кравченко М. С., Пасько О. М. Роль дизайн-мислення у сучасній професійній освіті: сприяння інноваціям та проблемне мислення. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Одеса, 2023. № 4 (358). С. 45–50.
9. Легенький Ю. Дизайн: культурологія та естетика.. Київ : КДУТД, 2000. 272 с.
10. Тименко В. П. Модернізація інформаційно-освітнього середовища з наукового мислення учнів Малої академії наук. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2025. № 1 (96). С. 5–9.

REFERENCES

1. Bykov V. Yu., Burov O. Yu. (2021). Tsyfrove navchalne seredovyshche: novi tekhnolohii ta vymohy do zdobuvachiv znan. [Digital learning environment: new technologies and requirements for learners]. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia, 84 (4), 1–20. [in Ukrainian].
2. Bondarenko N., Pasko O. (2023). Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv dyzainu u zakladykh vyshchoi osvity. [Features of training future design specialists in higher education institutions]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 61 (1), 58–63. [in Ukrainian].
3. Horban L. (2023). Suchasni innovatsii ta trendy v naukovi osviti obdarovanykh uchniv. [Modern innovations and trends in scientific education of gifted students]. Pedagogichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy, 1 (30), 72–78. [in Ukrainian].
4. Kyriienko M., Pasko O. (2023). Psykholohichni aspekty, yaki vplyvaiut na hotovnist maibutnikh dyzaineriv do tvorchosti. [Psychological aspects influencing the readiness of future designers for creativity]. Molod, osvita, nauka ta mystetstvo: materialy nauk.-prakt. konf. (Uman, 23–24 lystopada 2023 r.), 110–113. [in Ukrainian].
5. Koval L. M. (2024). Stratehii formuvannia kreatyvnykh navychok u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv z dyzainu. [Strategies for developing creative skills in the training of future design specialists]. Nauka i tekhnika sohodni, 2 (30), 574–584. [in Ukrainian].
6. Kolesnik N. Ye., Polishchuk O., Krasnova N. (2020). Profesiina pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity zasobamy dyzainu. [Professional training of higher education applicants through design]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota, 1 (46), 49–53. [in Ukrainian].
7. Korol A. (2012). Sutnist poniattia dyzain i yoho vydy. [The essence of the concept of design and its types]. Molod i rynok, 4, 140–145. [in Ukrainian].
8. Kravchenko M. S., Pasko O. M. (2023). Rol dyzain-myslennia u suchasni profesiinii osviti: spriannia innovatsiam ta problemne myslennia. [The role of design thinking in modern professional education: fostering innovation and problem thinking]. Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, 4 (358), 45–50. [in Ukrainian].
9. Lehenkyi Yu. (2000). Dyzain: kulturolohiia ta estetyka. [Design: Cultural studies and aesthetics]. Kyiv: KDUTD, 272 s. [in Ukrainian].
10. Tymenko V. P. (2025). Modernizatsiia informatsiino-osvitnoho seredovyshcha z naukovoho myslennia uchniv Maloi akademii nauk. [Modernization of the information-educational environment for the scientific thinking of students of the Junior Academy of Sciences]. Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti, 1 (96), 5–9. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.10.2025

Дата публікації: 24.11.2025